

ԳՈՒՐԳԵՆ ԿԻՊՐՈՆԻ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
(Ծննդյան 70-ամյակի առթիվ)*

Փետրվարի 1-ին լրացավ բ. գ. դ., պրոֆ. Գուրգեն Կիպրոնի Խաչատրյանի ծննդյան 70-ամյակը: Աստված նրան պարգևել է ամենակարևորը՝ տոհմիկ մանկավարժի ընտանիքի զավակ լինելու բախտավորություն և բնական խելք, ջանասիրություն ու իմաստություն: Եվ ահա շուրջ քառասուն տարի է՝ Գ. Խաչատրյանն իր գիտական ներդրումն է բերում հայ լեզվաբանական մտքի զարգացման գործում:

Իր առաջին գիտական աշխատանքը՝ «Նախդիրների և նախադրությունների առնչակցությունը» («Հայոց լեզուն և գրականությունը դպրոցում», 1981, № 6, էջ 51–56) հոդվածը, լույս է ընծայել դեռևս դպրոցում հայոց լեզու և գրականություն դասավանդելու տարիներին: 40 տարի անց արդեն հրապարակի վրա են Գ. Խաչատրյանի՝ շուրջ 120 գիտական ուսումնասիրությունները (մենագրություններ, հոդվածներ, ուսումնամեթոդական ձեռնարկներ): Դրանց քննությունը ցույց է տալիս, որ նա գերազանցապես անդրադառնում է այնպիսի թեմաների, որոնց առումով կա՛մ համակողմանի ուսումնասիրության խնդիր կա, կա՛մ էլ նորոպի ուսումնասիրության խնդիր: Ասվածը պայմանավորված է նրանով, որ Գ. Խաչատրյանը, որպես կանոն, լեզվական իրողությունները քննության է ենթարկում արդիական մոտեցումով:

Բավականին ընդգրկուն է Գ. Խաչատրյանի գիտական հետաքրքրությունների շրջանակը (հայոց լեզվի պատմություն, գրաբարի բառագիտություն և քերականություն, միջին հայերենի շարահյուսություն և ոճաբանություն, ժամանակակից հայոց լեզվի բառագիտություն, շարահյուսություն և ոճաբանություն, բառարանագիտություն, թարգմանչություն, գրականագիտական հարցեր), սակայն պարզորոշ երևում է, որ նրա գիտական նախասիրությունը, այնուամենայնիվ, գրաբարն է, մասնավորապես՝ գրաբարի շարահյուսությանը վերաբերող հարցերը: Ամենևին պատահական չէ, որ նրա՝ թվով 60-ից ավել մենագրություններն ու հոդվածներն ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն առնչվում են գրաբարին:

Այդ շարքից առանձնանում է հոբելյարի «Գրաբարի վերլուծական բայերի արժույթը» (2000) աշխատությունը՝ նվիրված շարահյուսության բնագավառի արդիական հարցերից մեկի՝ բայի արժույթի ուսումնասիրությանը, որի համար լեզվական նյութ են ընտրվել դասական հայերենի վերլուծական բայերը: Հեղինակը համակարգված քննության է ենթարկել այդ բայերի արտահայ-

* Ներկայացվել է 20. I. 2023 թ., ընդունվել է տպագրության 23. III. 2023 թ.:

տուլթյան և բովանդակության պլանները, միաժամանակ առանձին գլուխներով ու ենթագլուխներով ուսումնասիրել ներգործական, կրավորական և չեզոք սեռի վերլուծական բայերի արժույթային առանձնահատկությունները: Ուսումնասիրությունը կարևոր է նաև այն բանով, որ նրանում հայ լեզվաբանության մեջ բայի արժույթ հասկացությունը ստացել է իր լիարժեք դրսևորումը (առաջին անգամ բայի արժույթի ուղեծրում տեղ են գտել ոչ միայն ենթակաառությունը, ստորոգառությունը, խնդրառությունն ու պարագաառությունը, այլև բայի կապակցելիության հինգերորդ դրսևորումը՝ կոչականառությունը):

«Գրաբարի միակազմ նախադասությունները» (2002) մենագրությունը ևս նվիրված է գրաբարին, մասնավորապես՝ նրա հաղորդակցական միավորներից մեկին՝ միակազմ նախադասությունների ուսումնասիրությանը: Հեղինակը գրաբարի ընձեռած հարուստ լեզվական փաստերի հիման վրա կատարել է համակողմանի քննություն՝ առաջին անգամ դիտարկելով միակազմ նախադասությունների նոր տեսակներ և արտահայտության նոր միջոցներ: Նա առաջարկել է միակազմ նախադասությունների դասակարգման նոր տարբերակ: Բայական միակազմ նախադասությունների դասակարգման նորույթներից մեկն էլ այն է, որ այստեղ առանձնացվել է միադիմի միակազմ նախադասությունների երկու ենթատեսակ՝ անկախ և զուգորդվող: Վերոնշյալ երկու աշխատություններից վերջինի մի առանձին գլուխը՝ «Գրաբարի բայական միակազմ նախադասությունները (V դ.)», 1986 թ. հրապարակային պաշտպանության է ներկայացվել որպես թեկնածուական ատենախոսություն, իսկ «Գրաբարի վերլուծական բայերի արժույթը» ուսումնասիրությունը 2000 թ. պաշտպանել է որպես դոկտորական ատենախոսություն:

2013 թ. հրապարակի վրա էր «Հայերենների ոճագիտական և կառուցվածքային ուսումնասիրություններ» խորագրով աշխատությունը, որում ընդգրկված մեկ տասնյակից ավել հոդվածներում գիտական խոր վերլուծության է ենթարկում միջնադարյան գոհարների՝ հայերենների կառուցվածքին, լեզվական համակարգին, միջին հայերենի բառապաշարի տարբեր շերտերին, քերականությունը և ոճաբանությանը վերաբերող մի շարք հարցեր:

Վերջերս լույս տեսավ Գ. Խաչատրյանի «Միջին հայերենի միակազմ նախադասությունները» վերնագրով մենագրությունը (2022), որով հեղինակը փաստացի փակում է գրական հայերենի միակազմ նախադասությունների ուսումնասիրության ոլորտում առկա բացը: Աշխատությունը բովանդակում է տեսական և փաստական ծավալուն տեղեկություն միջին հայերենի միակազմ նախադասությունների մասին: Ուսումնասիրվել են և՛ գրաբարից ավանդված, և՛ միջինհայերենյան լեզվական իրողություններ: Միջին հայերենի բուն միակազմ կառույցներից բացի՝ հեղինակն այստեղ քննության է առել նաև զուգորդվող միակազմ նախադասությունները:

Գ. Խաչատրյանն զբաղվել է նաև գրաբար բնագրերի արևելահայերեն թարգմանությամբ: 2003-ին նա լույս ընծայեց Գրիգոր Նարեկացու «Մատենան ողբերգութեան» պոեմի ՀԵ գլխի (հայտնի է նաև «Նիկիական հանգանակ» խորագրով) արևելահայերեն առաջին թարգմանությունը, որը հեղինակի թարգմանության բնագավառում առաջին փորձն էր:

Թարգմանական այդ փոքրածավալ, բայց դժվարին ձեռնարկումին հետևեցին նոր, սակայն արդեն ծավալուն արձակ գործեր: Վ. Եղիազարյանի համահեղինակությամբ լույս տեսավ VII դ. հայ պատմիչ Սեբեոսի «Պատմություն» երկի արևելահայերեն առաջին թարգմանությունը (2005)¹ արժեքավոր առաջաքանով ու ծանոթագրություններով: Այս հրատարակությունն արժևորվում է նաև նրանով, որ թարգմանական էջերին զուգադիր գետեղված է Սեբեոսի երկի քննական բնագիրը նույնպես (հեղինակ՝ Ա. Աբգարյան): «Գրաբարից աշխարհաբար կատարվող թարգմանության հարցում, մեր կարծիքով, կարևոր են՝ ա) հայերենի բոլոր շրջանների քերականական օրինաչափությունների հաշվառումը, բ) բառիմաստների դրսևորումները, պատմական շրջանում կրած իմաստային փոփոխությունների պատճառով առաջացած իմաստային տարբերությունների հաշվառումը, գ) նյութի պատմականության վերաբերյալ տարբեր ապահովումը և հաստատումը համապատասխան հղումներով ու ծանոթագրություններով և դ) բնագրային ընդունելի և ճշգրիտ փոփոխությունները:

Միանգամից ասենք, որ այս պահանջները իրագործված են Սեբեոսի «Պատմության» արևելահայերեն թարգմանության մեջ ...»¹:

Վերոնշյալ երկի տրամաբանական ավարտը Գ. Խաչատրյանի «Հայկական համաբարբառ – 17. Սերէոս» աշխատության հրատարակությունն էր (2004), որով հեղինակն ընդարձակեց իր գիտական գործունեության ուղեծիրը, այս անգամ՝ բառարանագրության ասպարեզում: Կազմելով հեղինակային քարտարանն ու բնագրային համաբարբառը և պատրաստելով հրատարակության լեզվաբանը շարունակեց ՀՀ ԳԱԱ Հր. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի համապատասխան աշխատախմբի՝ տարիներով ընդհատված գործը՝ այս դեպքում միայնակ գիտական շրջանառության մեջ դնելով Սեբեոսի երկի համաբարբառը: «Համաբարբառն ունի մի շարք արժեքավոր կողմեր. նախ՝ այն նոր լույս է սփռում գրաբարի բայի կազմության և հարադիր բայերի ըմբռնման վրա: Համաբարբառում առանձնացվել են հարադիր բայեր, որոնցից մոտավորապես 180-ը իբրև այդպիսիք «նոր բառգիրք հայկազեան լեզուի» և «Առձեռն բառարան հայկազեան լեզուի» բառարաններում չկան: Ամենևին նպատակ չունենալով հեռավորապես ստվեր գցելու անզուգական բառարանների անուրանալի արժեքի վրա՝ նշենք միայն, որ վերը նշված բառարանների հեղինակները նման նպատակ չեն հետապնդել, բայց քանի որ բառարանը հարուստ է հարադիր բայերով, փորձեցինք նրանով ճշտել, թե որ մասն է համապատասխանում Սեբեոսի համաբարբառի հարադիր բարդություններին: Կարծում ենք, որ այդ 180 հարադրությունների մի մասը հեղինակային է և առաջին անգամ այս համաբարբառում է առանձնացվել. այսպես՝ անմիաբան լեզվ, անքակ առնեմ, դարան գործեալ, լի լինիմ, կարող լինիմ, ... պատերազմ տալ և այլն»²:

¹ Է. Ս. Մ կ ր տ չ յ ա ն. Սեբեոսի պատմության արևելահայերեն թարգմանությունը և համաբարբառը. – ՀՀ ԳԱԱ «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2006, № 2, էջ 258:

² Թ. Ս. Շ ա հ վ ե ր դ յ ա ն. Սեբեոսի «Պատմության համաբարբառը». – «Կանթեղ» (Երևան), 2007, № 3, էջ 123–124:

Թարգմանական գործին Գ. Խաչատրյանը վերադարձավ 2011-ին՝ դարձյալ Վ. Եղիազարյանի համահեղինակությամբ լույս ընծայելով XIII դ. պատմիչ Գրիգոր Ակներցու «Պատմութիւն վասն ազգին նետողաց» երկի արևելահայերեն թարգմանությունը: Գրքում պահպանվել են այն նույն սկզբունքները, որոնք կիրառվել էին Սեբեոսի երկի թարգմանության և հրատարակության ժամանակ:

2015-ին լույս տեսավ Հովհաննես Կամենացու «Պատմություն Խոտինի պատերազմի» երկը՝ նորից գրաբար ու արևելահայերեն զուգադիր էջերով (թարգմանությունը, առաջաբանը և թարգմանության ծանոթագրությունները Գ. Խաչատրյանի):

Գ. Խաչատրյանի հեղինակած և համահեղինակած վերոհիշյալ թարգմանական գործերն աչքի են ընկնում ոչ միայն նրանով, որ լույս են տեսնում գրաբար ու արևելահայերեն զուգադիր էջերով, և գերազանցապես կատարվում է ոչ թե իմաստային, այլ գրեթե բառացի թարգմանություն, այլև՝ արժեքավոր ծանոթագրություններով, որոնք լույս են սփռում բնագրերի՝ մեկնաբանության կարոտ մի շարք հարցերի վրա:

Գ. Խաչատրյանն զբաղվում է նաև գրականագիտական հարցերով: Լույս է տեսել գրականագիտական մի քանի հոդված, որոնցում նա անդրադառնում է իր ժամանակակիցների (Հրաչյա Սարուխան, Նելլի Շահնազարյան, Մանվել Միկոյան, Սերգեյ Աղաջանյան, Ռուզան Թումանյան, Ալբերտ Գրքաշարյան) ստեղծագործություններին: Իսկ «Հայերենագիտական աշխատասիրություններ» (2008) հոդվածների ժողովածուն, լեզվաբանական քննություններից բացի, ներառում է նաև վերոհիշյալ հոդվածներից մի քանիսը: Կարևորենք, որ այս ժողովածուի մեջ ընդգրկված հոդվածների նշանակալի մասը լույս է տեսել առաջին անգամ: Ի դեպ, գիրքն ավարտվում է լեզվաբանի հեղինակած ու թարգմանած արձակ և չափածո մեկական ստեղծագործություններով:

Արդի հայ գրողների (Հրանտ Մաթևոսյան, Հրաչյա Սարուխան, Վահագն Մուղնեցյան) ստեղծագործություններին Գ. Խաչատրյանն անդրադարձել է նաև ոճաբանության տեսանկյունից՝ կատարելով նշված հեղինակների ոճին վերաբերող մի շարք նուրբ գիտարկումներ:

2006–2018 թթ. Գ. Խաչատրյանը եղել է Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարանի (ՎՊՀ) ուսկուրը: Թեև նա գիտության զարգացման և տարածման գործում աչքի էր ընկնում նաև մինչ այդ պաշտոնում ընտրվելը (2001 և 2005 թթ. կազմակերպել է երկու գիտաժողով), սակայն պաշտոնավարման առաջին իսկ օրերից նա ձեռք գարկեց Լոռու մարզի առաջատար կրթօջախում գիտական կյանքի աննախադեպ աշխուժացմանը: Բավական է նշել, որ պաշտոնավարման 12 տարիների ընթացքում նրա անմիջական ղեկավարությամբ համալսարանում կազմակերպվել է չուրջ չորս տասնյակ միջազգային, հանրապետական և ներբուհական գիտաժողով՝ չհաշված բազմաթիվ սեմինարներն ու գիտագործնական կոնֆերանսները: Որպես կանոն՝ գիտաժողովների արդյունքներն ամփոփվել են համապատասխան ժողովածուներում, որոնց գլխավոր խմբագիրն այդ տարիներին ինքն էր: Այս ամենից բացի՝ Գ. Խաչատրյանը խմբագրել է լեզվաբանական և գրականագիտական մի շարք աշխատություններ:

Գիտություն զարգացման ուղղությամբ տարվող աշխատանքների մեջ Գ. Խաչատրյանն առանձնակի կարևորում է երիտասարդ հետազոտողների և գիտնականների գիտական գործունեության խթանումը: Նրա անմիջական նախաձեռնությամբ և ղեկավարությամբ կազմակերպված գիտաժողովներից երեքը նախատեսվել են երիտասարդ գիտնականների, երկուսը՝ հետազոտող ուսանողների համար:

Գ. Խաչատրյանի գիտական գործունեությունը չի սահմանափակվում միայն մենագրություններով ու հոդվածներով. նրա անմիջական ղեկավարությամբ թվով յոթ երիտասարդ լեզվաբաններ, իրենց առաջին գիտական քայլերը կատարելով, արժանացել են բ. գ. թ. գիտական աստիճանի և դասավանդել կամ դասավանդում են բուհում:

Հայցորդների և ասպիրանտների թեկնածուական ատենախոսությունների ղեկավարումը, ինչ խոսք, աշխատատար և պատասխանատու գործ է, որից, սակայն, Գ. Խաչատրյանը չի խուսափում, քանի որ նա կայացած էր համարում այն բուհը, որի պրոֆեսորադասախոսական կազմը ինքնավերարտադրման արդյունք է: Ներկայումս նա ղեկավարում է ևս չորս հայցորդի ու ասպիրանտի թեկնածուական ատենախոսություններ:

Գ. Խաչատրյանն ակտիվորեն մասնակցում է Հանրապետության գիտական և գրական կյանքին. 1995 թվականից՝ ՎՊՀ գիտխորհրդի անդամ (2006–2018 թթ.՝ նախագահ), 2005 թվականից՝ ՀՀ ԳԱԱ Հր. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում գործող գիտական աստիճաններ շնորհող 019 մասնագիտական խորհրդի անդամ, 2010–2018 թթ.՝ միջբուհական կոնսորցիումի «Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրներ» ամսագրի խմբագրական խորհրդի անդամ, 2006-ից՝ ՀՀ ԳԱԱ Հր. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի «Լեզու և լեզվաբանություն» ամսագրի խմբագրական խորհրդի անդամ, 2012 թ. Հայաստանի գրողների միության անդամ է, թվով յոթ լեզվաբանների դոկտորական ատենախոսությունների ընդդիմախոս է, սկսած ասպիրանտական տարիներից՝ մասնակցել է հանրապետական և միջազգային երկու տասնյակից ավել գիտաժողովների, ինչի մասին վկայում են նրա համապատասխան ժողովածուներում լույս տեսած հոդվածներն ու զեկուցումների դրույթները: Այդ գիտաժողովների մի մասն անցկացվել է իր իսկ նախաձեռնությամբ ու ղեկավարությամբ³:

³ Դրանցից են՝ 1. Հանրապետական գիտաժողով՝ նվիրված պրոֆ. Տ. Ավետիսյանի ծննդյան 60-ամյակին, Վանաձոր–Երևան, 2001: 2. «Մաթևոսյանական արձագանքներ – 1» խորագրով հանրապետական գիտաժողով՝ նվիրված Հրանտ Մաթևոսյանի ծննդյան 70-ամյակին, Վանաձոր, 2005: 3. Հանրապետական գիտաժողով՝ նվիրված հայ լեզվաբանության երախտավորներ Վ. Առաքելյանի, Գ. Զահուկյանի, Հ. Բարսեղյանի, Ս. Աբրահամյանի, Հ. Մուրադյանի և Ն. Պառնապյանի հոբելյաններին, Վանաձոր, 2010: 4. «Մաթևոսյանական արձագանքներ – 2» խորագրով հանրապետական գիտաժողով՝ նվիրված Հրանտ Մաթևոսյանի ծննդյան 75-ամյակին, Վանաձոր, 2010: 5. Հանրապետական գիտաժողով՝ նվիրված Մովսես Խորենացու ծննդյան 1600-ամյակին, Վանաձոր, 2011: 6. Հանրապետական գիտաժողով՝ նվիրված պրոֆ. Գ. Խաչատրյանի ծննդյան 60-ամյակին, Վանաձոր, 2013: 7. «Մաթևոսյանական արձագանքներ – 3» խորագրով միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված Հրանտ Մաթևոսյանի ծննդյան 85-ամյակին, Վանաձոր, 2020:

Բուհի ղեկավարման տարիներին Գ. Խաչատրյանը Հայոց լեզվի ամբիոնին առընթեր ձևավորեց նախադեպը չունեցող գիտաշխատախումբ, որը Ստ. Զորյանի և Հովհ. Թումանյանի տուն-թանգարաններում կատարում էր մեծ գրողների ստեղծագործությունների համաբարբառների կազմման աշխատանքները: Ներկայումս շրջանառության մեջ են «Հովհաննես Թումանյան, երկերի լիակատար ժողովածու 10 հատորով, հ. 2–10, Երևան, 1988–1999 թթ.», «Հովհաննես Թումանյան. երկերի լիակատար ժողովածու 10 հատորով, հ. 1, Երևան, 1989 թ., Համաբարբառ», «Ստեփան Զորյան. երկերի լիակատար ժողովածու 12 հատորով, հ. 2–10, Երևան, 1978–1999 թթ.» և «Ստեփան Զորյան. երկերի լիակատար ժողովածու 12 հատորով, հ. 1, Երևան, 1977 թ., Համաբարբառ (3 գրքով)» աշխատությունների էլեկտրոնային տարբերակները:

Գիտամանկավարժական երկարամյա գործունեության ընթացքում Գ. Խաչատրյանի ուսումնասիրության առարկան են դարձել նաև ուսումնամեթոդական հարցերը: 1989 թ. Կիրովականում լույս տեսավ նրա՝ նախատիպը չունեցող «Գրաբարի շարահյուսության ձեռնարկը», որում առաջին անգամ հանգամանորեն տեղ են գտել գրաբարի շարահյուսության տեսական և գործնական նյութեր: Երբ Գ. Խաչատրյանը որպես դասախոս ուղք դրեց բանասիրության ֆակուլտետ, նրա առաջին գործը եղավ լրացնել ամբիոնի այն գիտաճյուղերի մեթոդական ձեռնարկների պակասը, որի անհրաժեշտությունը զգացվում էր ոչ միայն մեր ֆակուլտետում, այլև բուհական համակարգում առհասարակ: Այսպես՝ երբ գրաբարի բոլոր մակարդակները հանգամանորեն ուսումնասիրվել են հայերենագիտական բոլոր դպրոցներում՝ հունաբան, լատինաբան, միսիթայան, հնդեվրոպական, խորհրդային, սակայն շարահյուսական մակարդակը դուրս էր մնացել գիտնականների տեսադաշտից (սեղանի վրա էին միայն Ստ. Մալխասյանցի փոքրածավալ «Գրաբարի համաձայնությունը» և մի քանի հեղինակների՝ առանձին հարցերի ուսումնասիրություններ), Գ. Խաչատրյանը գրեց գրաբարի շարահյուսության մեթոդական ձեռնարկը՝ գործնական աշխատանքի վարժություններով:

1994 թ. Վանաձորում լույս տեսավ Գ. Խաչատրյանի «Հայոց լեզվի ոլորաններում» ուսումնական ձեռնարկը (1000 տպաքանակով), որը ներառում է ժամանակակից հայերենի հնչյունաբանությունը, բառագիտությանն ու քերականությունը վերաբերող 201 հարց՝ իրենց պատասխաններով: Վերջիններս առանձնանում են ժամանակակից հայերենի տեսության որոշ գրույթների նոր մեկնաբանությամբ, որով նա օգնության ձեռք է մեկնում աշակերտներին, ուսանողներին և ուսուցիչներին: Հեղինակը ձեռնարկում առաջ էր քաշել առանձնակի դժվարություններ ներկայացնող հարցեր և այնպես բացատրել ու տվել դրանց բոլորի պատասխանները, որ ուսանողը կարող էր նաև դրանք յուրացնելով պետական քննություն հանձնել:

2014 թ. լույս տեսավ լեզվաբանի «Գրաբար (տեսական և գործնական պարապմունքների նյութեր)» ուսումնամեթոդական ձեռնարկը: Ձեռնարկում, որը նախատեսվում է հայագիտական մասնագիտությունների ուսանողների համար, հեղինակը ներկայացնում է գրաբարի դասավանդման իր երկարամյա

փորձը՝ քերականական մի շարք իրողություններ ներկայացնելով նոր լուծումներով և նյութի մատուցման նոր մեթոդներով⁴:

2018 թ. հրատարակվեց «Գրական հայերենի պատմության դասընթաց (տեսական և գործնական պարապմունքների նյութեր)» համահեղինակային (Գ. Խաչատրյան, Թ. Շահվերդյան, Լ. Պետրոսյան) երկհատորյակը, որի Բ մասը («Շարահյուսություն») հեղինակել է Գ. Խաչատրյանը: Դասընթացում առաջին անգամ ծավալուն (12 տպ. մամուլ) ներկայացվում են գրական հայերենի երեք փուլերի շարահյուսական իրողությունների առանձնահատկությունները:

Նշված ուսումնամեթոդական ձեռնարկներն իրենց ընդգրկած նյութով ու վերջինիս մատուցման ձևով արդիական են, ուստի և անհրաժեշտ են դպրոցական ու բուհական կրթական համակարգերում:

Գ. Խաչատրյանի հետաքրքրությունների շրջանակում արձագանք են գտել նաև ժամանակակից կրթական համակարգում կատարվող բարեփոխումները, որոնց նա անդրադառնում է ժամանակ առ ժամանակ⁵:

2010 թ. երախտագետ գիտնականն անդրադարձել է իր թեկնածուական ատենախոսության գիտական ղեկավարի՝ տաղանդաշատ գրաբարագետ, բ. գ. դ., պրոֆ. Վարազ Առաքելյանի լեզվաբանական ժառանգությանը՝ առաջին անգամ գիտական շրջանառության մեջ դնելով անվանի լեզվաբանի գիտական ուսումնասիրությունների ցանկը [«Վարազ Առաքելյանի լեզվաբանական ժառանգության համառոտ տեսություն»։ Գիտական հոդվածների ժողովածու (Վանաձոր), էջ 3–28]: Փորձելով հրավիրել հրատարակչությունների ուշադրությունը՝ նա 2003-ին հրատարակել է Վ. Առաքելյանի անտիպ աշխատություններից մեկին («Գրաբարի կապերը») առնչվող հոդված [«Գրաբարի ԱՌ նախդիրը պրոֆ. Վ. Դ. Առաքելյանի «Գրաբարի կապերը» անտիպ աշխատության մեջ»։ Գիտական աշխատություններ (Գյումրի), թիվ 6, էջ 17–25]:

Գ. Խաչատրյանը կրթական գործի, երիտասարդ սերնդի դաստիարակության և հայագիտության մեջ ունեցած ներդրման համար պարգևատրվել է ՀՀ վարչապետի շնորհակալագրով (2004), Մովսես Խորենացու մեդալով (2008), ՀՀ վարչապետի հուշամեդալով (2010), ՀՀ մշակույթի նախարարության «Ս. Գրիգոր Նարեկացի» հուշամեդալով (2013), ՀՀ գրողների միության ոսկե մեդալով (2018) և գերատեսչական այլ պարգևներով:

Միանգամայն իրավացի էր Գ. Խաչատրյանի գիտական ղեկավարը՝ Վ. Առաքելյանը, սրանից չուրջ 40 տարի առաջ թեկնածուական ատենախոսության հրապարակային պաշտպանության առթիվ բնութագրում տված իր

⁴ Լ. Հովհաննիսյան, Վ. Փիլոյան, Գ. Խաչատրյան. Գրաբար, Երևան, 2014, 491 էջ։ ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն. Գիտական աշխատություններ, 2014, հ. 17, էջ 206–209:

⁵ Դրանցից են՝ «Կրթական ծրագրերը (բակալավրիատ, մագիստրատուրա) Վանաձորի Հովհ. Թումանյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտում»։ «Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրներ» (Երևան), 2008, թիվ 3, էջ 11–22 (համահեղինակներ՝ Ս. Թումանյան, Շ. Սահակյան, Ա. Գևորգյան, Վ. Քոչարյան), «Ուսանողը և ժամանակակից կրթական ծրագիրը», Վանաձոր, 2011 (համահեղինակ՝ Ս. Կարաբեկյան):

կանխատեսությունը. «Հայագիտությունը, հատկապես գրաբարագիտությունը, հանձին Գ. Խաչատրյանի, ստանում է պատրաստի երիտասարդ մի ուժ. նա դառնալու է այն ամուր ու վստահելի օղակը, որ հին մեկնող սերունդի և եկող սերունդի կապի անընդհատությունն է ապահովում»:

... Թերթում ենք անցած կյանքի էջերն ու նորից համոզվում, որ նա իր գիտական ճանապարհն անցել է առանց սայթաքումների, բնականոն ընթացքով, և ոչ ոք սկուտեղի վրա նրան ոչինչ չի մատուցել:

Գործուն գիտնականի համար 70-ամյակը գիտական ձեռքբերումների նորանոր հեռանկարներ է բացում: Մաղթենք Գուրգեն Խաչատրյանին արևադարձային՝ եռանդուն ստեղծագործելու և իր հարուստ գիտելիքներն ուսանողներին փոխանցելու համար:

ԹԵՐԵԶԱ ՇԱՀՎԵՐԴՅԱՆ

Բ. Գ. Դ., ՎՊՀ-ի Հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի պրոֆ., ՎՊՀ Գիտական տեղեկագրի՝ հումանիտար և հասարակական գիտություններ պրակի խմբագրական խորհրդի նախագահ, գլխավոր խմբագիր, ՀՀ ԳԱԱ Հր. Աճառյանի անվ. լեզվի ինստիտուտ գիտական աստիճաններ շնորհող 019 մասնագիտական խորհրդի անդամ: Գիտական հետաքրքրությունները՝ Հայոց լեզվի պատմություն, գրաբար, ոճագիտություն: Հեղինակ է 5 գրքի և շուրջ 100 հոդվածի: tereza.shahverdyan@mail.ru